

Ruitrek van Canadese Ganzen over Nederland in relatie tot de veiligheid rond vliegvelden

Dirk Tanger & Berend Voslamber

Op enkele vogelmailgroepen en door diverse ganzenwaarnemers wordt er vanaf ongeveer 2003 vooral de eerste decade van juni melding gemaakt van naar het noorden trekkende groepen Canadese Ganzen *Branta canadensis* in Noord-Holland. Ook elders in het westen van het land blijken dergelijke groepen opgemerkt te worden. Het waarnemen van ruitrek van Canadese Ganzen in Nederland is dus betrekkelijk nieuw. De belangrijkste reden hiervoor zal zijn dat er pas sinds een jaar of twintig voldoende aantallen in Nederland broeden om deze ruitrek te kunnen vaststellen.

In dit artikel zullen we de data die beschikbaar zijn over de ruitrek van Canadese Ganzen beschrijven.

Achtergrond

Voor vrijwel alle ganzensoorten geldt dat als zij geen jongen grootbrengen (door mislukt broedsel, doordat zij nog niet volwassen zijn of nog geen plek hebben veroverd om te broeden), zij naar gebieden trekken (vaak moerassen) waar zij hun slagpennen simultaan ruïen. Hierdoor kunnen zij vier à vijf weken niet vliegen.

Voor de Canadese Ganzen lijkt, evenals voor Grauwe Ganzen *Anser anser* (Van 't Hoff 1990, Lensink et al. 2002), te gelden dat zij overdag naar hun ruigebieden trekken.

Kennis over dit verschijnsel is van belang, omdat juist op een dag (6 juni 2010) dat er diverse groepen naar het noorden trekkende Canadese Ganzen werden waargenomen in de regio Haarlem-Amsterdam, een van Schiphol opstijgend vliegtuig van Air Maroc

in aanraking kwam met een groep Canadese Ganzen. De aanvaring (waarbij een gans in een motor belandde) had tot gevolg dat het toestel nauwelijks hoogte kon maken en met veel lawaai, via de zuid- en oostkant van Haarlem naar Schiphol terug moest keren.

Het is van groot belang het verschijnsel van de ruitrek van Canadese Ganzen goed in kaart te brengen, zodat er rekening mee gehouden kan worden bij de vliegvelden in Nederland die binnen de belangrijkste vlieg-routes liggen.

Gegevens

Voor dit artikel is gebruikgemaakt van de waarnemingen van Canadese Ganzen op de vogelmailgroepen van Zuid-Kennemerland en Amsterdam, van ingevoerde waarnemingen op trektellen.nl en waarneming.nl en van waarnemingen van enkele ganzenonderzoekers woonachtig in de regio Haarlem.

Resultaten

Het beeld van de ruitrek van Canadese Ganzen rond Schiphol blijkt zeer sterk overeen te komen met dat in de rest van het land. Rond Schiphol zijn geen systematische tellingen gedaan, maar op enkele trektelposten in het westen van het land werd ook in de zomermaanden regelmatig geteld. Uit de losse waarnemingen rond Schiphol wordt duidelijk dat de meeste vogels in de eerste twee weken van juni (weken 22 en 23) worden waargenomen.

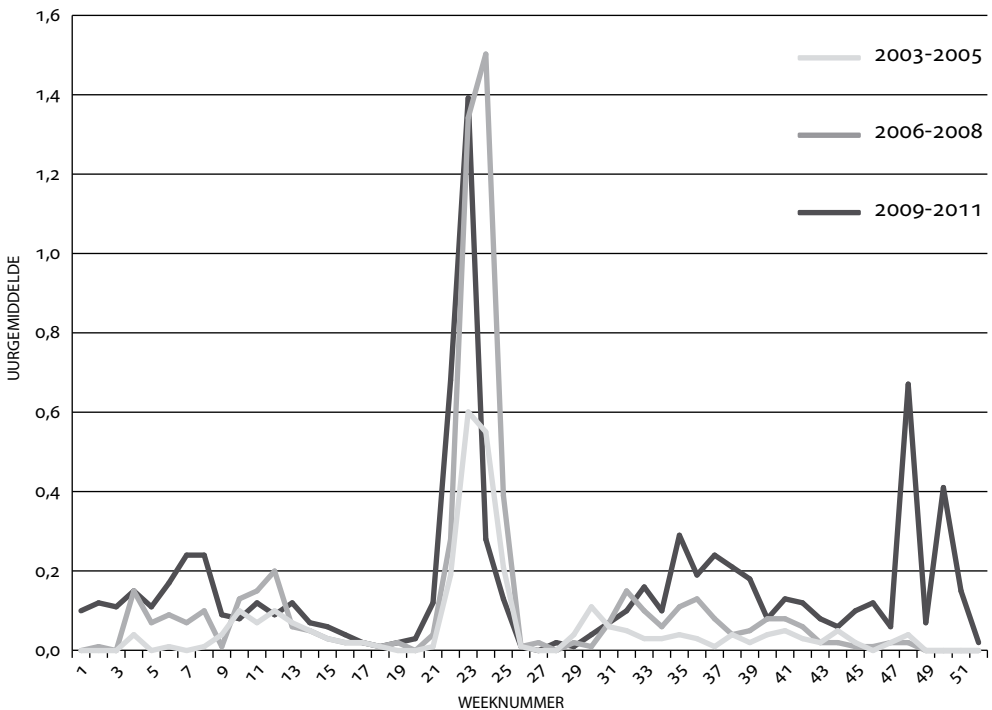
Kenmerk van de losse waarnemingen is dat zij met name in het weekend zijn gedaan.

Een rondgang langs diverse waarnemers in de regio Haarlem wees verder uit dat zij hun waarnemingen van naar het noorden trekkende Canadese Ganzen niet altijd doorgeven omdat zij daar geen belang in zagen. Van elf waarnemingen is bekend dat de groepen Canadese Ganzen erg laag en langzaam vlogen, meestal niet veel hoger dan tweemaal de hoogst aanwezige bomenrij. Zelfs met de wind in de rug bleven zij dat doen. Uit aantekeningen van de eerste auteur valt op te maken dat de trekkende Canadese Ganzen lijken te gaan landen. Dat gebeurde echter niet, althans niet binnen gezichtsveld. Wel is dat lage en trage vliegen wellicht een van de redenen dat waarnemers denken met plaatselijke groepen van doen te hebben en daarom hun waarnemingen niet als ruitrek hebben doorgegeven. De indruk uit de waarnemingen op trektellen.nl is dat de vaste trektellers de langsvliegende Canadese Ganzen wel altijd als trekkend genoteerd hebben. Langsvliegende

Canadese Ganzen worden jaarrond waargenomen (figuur 1). Grote aantallen worden vooral in het najaar gezien, maar in die periode wordt ook veel intensiever geteld. Als gekeken wordt naar het gemiddelde aantal dat per uur wordt gezien, dan springt de periode rond half juni (week 23 en 24) eruit. Dit is dus gemiddeld een week later dan de ruitrek die uit de losse waarnemingen rond Schiphol naar voren komt.

Het gaat bij de waarnemingen op trektellen.nl niet alleen om vogels die in het westen van het land noordwaarts trekken. Vooral in het midden van het land vanuit Brabant over de Flevopolders richting Groningen en Friesland lijkt een trekbaan van Canadese Ganzen op ruitrek te bestaan (zie www.trektellen.nl voor locaties).

Op 6 juni 2010, de dag dat het Air Maroc-toestel een groep Canadese Ganzen raakte, werden in de ochtenduren twee groepen Canadese Ganzen laag vliegend noordwaarts

Figuur 1. Doortrekpatroon van Canadese Ganzen in Nederland (bron: www.trektellen.nl).

over Haarlem-Heemstede waargenomen. De dag na het ongeluk werd Birdcontrol Schiphol gebeld en de verwachting werd uitgesproken dat het Air Maroc-toestel Canadese Ganzen had geraakt. Later bleek uit foto's dat dit inderdaad het geval was. Het ongeluk speelde zich af in de avondschemering. De vogels hebben het toestel waarschijnlijk niet zien aankomen en vlogen, zoals gewoonlijk bij trekkende Canadese Ganzen, laag. Het valt natuurlijk niet helemaal uit te sluiten dat het een groep Canadese Ganzen uit de regio was, maar het lijkt veel waarschijnlijker dat het een groep Canadese Ganzen was op ruitrek naar het noorden.

In de loop der jaren zijn in de regio Haarlem-Amsterdam rond 6 juni de meeste waarnemingen van trekkende Canadese Ganzen gedaan. De doortrekpiek ligt dus rond die bijna fatale datum. In 2011 meldde Birdcontrol Schiphol dat de meeste groepen naar het noorden trekkende Canadese Ganzen in de eerste week van juni werden gezien.

Waar de vogels die over de regio Haarlem vliegen precies naartoe gaan, is niet bekend. In Noord-Holland zijn recent wel een paar gebieden vastgesteld waar een paar honderd ruiende Canadese Ganzen worden gezien. Verondersteld mag echter worden dat de meeste Canadese Ganzen naar noordelijker en oostelijker gelegen ruigebieden vliegen, zoals in Friesland en Groningen (Nienhuis 2006, Nienhuis et al. 2011).

Discussie

Het is erg belangrijk om meer te weten te komen over de aantallen en tijdstippen van trekkende Canadese Ganzen bij vliegvelden, in de eerste plaats rondom Schiphol maar ook rondom kleinere luchthavens, bijvoorbeeld rond Eelde en Lelystad. Bij meer kennis kan de verkeersleiding rekening houden met dit fenomeen. Die kennis leidt er ook weer toe dat de beschuldigende vinger niet meer naar de plaatselijke in de regio broedende Canadese Ganzen hoeft te gaan. Rond Schiphol vormen die ganzen vooral

een risico in de periode van de graanoogst, want zij komen dan op het gemorste graan af. Dat verschijnsel kan worden beperkt door gericht geen graan te verbouwen, graanstoppels zo snel mogelijk onder te ploegen of juist de ganzen weg te lokken naar graanstoppels waar zij geen gevaar voor het vliegverkeer vormen.

Het blijkt essentieel dat waarnemingen van trekkende vogels, in ons geval trekkende Canadese Ganzen, worden vastgelegd en doorgegeven. Voldoende kennis over het verschijnsel trek kan de vliegveiligheid bij Schiphol en andere vliegvelden alleen maar bevorderen.

Dankwoord

De gegevens van gerichte trek van (niet alleen) Canadese Ganzen werden verzameld door een grote groep trektellers die hun data met grote regelmaat hebben ingevoerd op www.trektellen.nl en www.waarneming.nl. Verder worden Fred Cottaar en Tom van Spanje bedankt voor het doorgeven van hun losse waarnemingen.

Bronnen

- www.trektellen.nl, met dank aan Gerard Troost.
- van 't Hoff, J. 1990. Ruitrek van Grauwe Ganzen in Groningen. *De Grauwe Gors* 18 (1): 7-13.
- Lensink, R., H. van Gasteren, F. Hustings, L. Buurma, G. van Duin, L. Linnartz, F. Vogelzang & C. Witkamp (LWVT/ SOVON) 2002. *Vogeltrek over Nederland 1976-1993*. Schuyt & Co, Haarlem.
- Nienhuis, J. 2006. *Ruiende Grote Canadese Ganzen in Noord-Nederland in 2006*. *Twirre* 17 (4): 138-141.
- Nienhuis, J., J. Nienhuis-Poel & P. Volten 2011. *Aantalsontwikkeling van Grote Canadese Ganzen in Noord-Nederland*. *De Grauwe Gors* 39: 112-119.